Johannes Meintjes

Veelsydige Kunstenaar

As 'n mens Johannes Meintjes vra wanneer hy begin skilder het, sal hy antwoord: „Nog voordat ek kon praat". En so was dit. Maar dis ook waar van baie kinders. Wat wel uitsonderlik word, is wanneer 'n kind onverpoosd daarmee volhou tot dwarsdeur die puberteitsjare. Meintjes verklaar dat hy sy lewe lank met die skilderkuns besig is.

Die eerste vyf jaar van sy lewe het hy sorgvry op die familieplaas, Grootzeekoegat, in die distrik Molteno in Noordoos-Kaapland deurgebring. Hier was sy vader skaapboer. Wanneer hy nie met sy tekeninge besig was nie, het hy saam met sy vader veld toe gegaan, in die skaapkrale gespeel, of saam met sy vader op sy perd gery. Sy moeder, gebore Borcherds, spruit uit een van die mees verfynde families van Wes-Kaapland en is 'n nasaat van die bekende Meent Borcherds, aanvanklik Hollandse leraar in Kaapstad en vanaf 1786 leraar op Stellenbosch. Van vaderskant bevind Meintjes se voorgeslagte hulle reeds byna drie eeue in Suid-Afrika.

Meintjes se vader is skielik op 35-jarige leeftyd oorlede. Mev. Meintjes het met haar vier kinders na haar tuisdorp, skilderagtige Riversdal, getrek waar klein Johannes ook vyf jaar tevore gebore is. Hier sou hy tot sy vyftiende jaar bly.

Op Riversdal het hy hom al hoe meer in teken- en skilderwerk verdiep, veral in studies van mense. Die bejaarde kunsskilder Jan Volschenk het toe nog gelewe en die jong knaap het dikwels by die oubaas se ateljee ingeloer. Volschenk was toe reeds baie oud, met 'n spierwit kop. Johannes het graag na hom en sy landskappe sit en kyk, maar Volschenk is oorlede toe die seun nog baie jonk was.

„My eie werk het ek vir almal gewys wat daarna wou kyk," vertel Meintjes. „Tot my verbasing moes ek ontdek dat ek beter as my onderwyseres kon teken. Ek het my werk op die kunsafdeling van die jaarlikse landbouskou begin uitstal en feitlik al die pryse verower, 'n prestasie wat my in staat gestel het om my eerste olieverf te koop."

In mnr. Viljoen het hy 'n goeie kunsonderwyser gehad van wie hy baie kon leer en wat hom deurgaans aangemoedig het. Toe hy vyftien was, het hy met olieverf begin werk, al sukkelend, en met sy twee jongste sussies as onwillige modelle.

Mev. Meintjes het in 1938 besluit om met haar kinders—'n seun en drie dogters—na Kaapstad te verhuis. Hier is die jong Johannes se lewe ingrypend verander. Kaapstad sou ook jare daarna sy woonplek bly. Mnr. H. A. Rust, tans Suid-Afrikaanse ambassadeur in Nederland, was destyds hoof van die Hoërskool Jan van Riebeeck, en hy het spesiaal gereël dat Meintjes kuns as skoolvak kon neem. Die paar skoliere aan wie dié vergunning gemaak is, het kunsklasse van Florence Zerffi in haar ateljee te Wynberg ontvang. Sy was 'n kunstenares van naam, weduwee van die briljante impressionis Strat Caldecott, en 'n baie bekwame dog strenge onderwyseres. So het Meintjes se eerste akademiese onderrig op 15-jarige ouderdom begin. Zerffi het sy talent uitgeken, want sy het aangebied om hom kosteloos ekstra klasse, wat niks met die skoolwerk te doen sou hê nie, te gee. Sy het sy vordering krities gevolg.

„Zerffi was 'n ongenadige onderwyseres, maar deeglik soos min en ek het baie van haar geleer. Haar goeie smaak, vurige opvattings, skerp kritiese sin en wye belesenheid sou my blywend beïnvloed, hoewel haar werk my koud gelaat het," verklaar Meintjes.

„Toe het ek vir Irma Stern en Maggie Laubser ontdek. Instinktief het ek geweet dat dit die rigting was waarin ek moes werk. Irma Stern se kleurgevoel en Maggie Laubser se komposisie het 'n nuwe wêreld vir my oopgesluit—die Ekspressionisme, waarvan ek toe nog maar min geweet het. Ek het geleer hoe om met olieverf te werk en een na die ander doek voltooi—wild en koorsig. Zerffi het haar bes gedoen om my in

Selfportret op 19-jarige ouderdom, 1944

Ou Boer, 1946

Regs bo: Man met Wit Ghitaar, 1946

toom te hou en te dissiplineer. Aan haar kritiek het ek soveel waarde geheg dat ek elke stuk wat sy goedgekeur het, dadelik geraam het."

Hy het hom veral aangetrokke tot Maggie Laubser se werk gevoel en was sowat 17 jaar oud toe hy 'n bewonderaarsbrief aan haar geskryf het.

„Uiteindelik het ons ontmoet aan die huis van Cecil Higgs op Stellenbosch. Dit was die begin van 'n groot vriendskap. Ek het my hart en siel in 'n stryd gewerp om erkenning vir Maggie Laubser te verkry. Met verloop van tyd sou ek ook baie oor haar skryf, artikels en 'n boek (op die ouderdom van negentien jaar) en radiopraatjies. Die gevolg was dat baie mense verkeerdelik gedink het dat my werk deur haar beïnvloed is. Wat wel gebeur het, was dat ek tot haar eie bron teruggegaan het, die Duitse Ekspressionisme, en so my eie styl gevind het," verduidelik by.

Nadat hy die Matriek-eksamen afgelê het, was dit 'n probleem om te weet wat om te doen. Eintlik wou hy net skilder. Destyds was daar maar min puik kunsskole en Meintjes se kunstenaarvriende het hom aangeraai om hom voorlopig liewer aan sy tweede liefde te wy, nl. die letterkunde. Hy het na die Universiteit van Kaapstad gegaan met Afrikaans-Nederlands en Engels as hoofvakke en hom as letterkunde-student onderskei. Tog het hy intensief met sy skilderwerk voortgegaan en verklaar:

„Om die waarheid te sê, was ek so bedrywig met my skilderwerk dat ek nie weet hoe ek ooit my graad behaal het nie. Ek het my werk vir al die kunstenaars in die stad gewys en van almal iets geleer—Lippy Lipshitz, Ruth Prowse, Charles Peers, Gregoire, Jean Welz, Nerine Desmond, Frieda Lock, May Hillhouse en so meer."

Zerffi se invloed het geleidelik begin afneem, Maggie Laubser s'n het toegeneem—„nie wat styl of onderwerp betref nie", verduidelik Meintjes, „maar werkmetode. Maar die een van wie ek die meeste geleer het, was May Hillhouse".

Mej. Hillhouse was destyds ere-sekretaresse van die K-klub en Meintjes meen dat hy die jongste lid was wat die klub nog ooit gehad het. Sy was 'n aantreklike donker vrou met 'n diepgaande tegniese kennis van die skilderkuns. „Soos in die geval van Zerffi, het May Hillhouse se werk my koud gelaat, maar ek het seker meer van haar geleer as van enigiemand anders. Jarelank het sy elke skildery gesien wat ek gemaak het en dit deeglik gekritiseer. Daar was ook

Cecil Higgs van wie ek baie aangaande verfhantering en tekstuurwaarde geleer het."

Op 20-jarige ouderdom het hy die graad B.A. behaal. Hy was onwillig om sy literêre studies voort te sit, want 'n doktorsgraad in die letterkunde sou maar min betekenis vir 'n kunsskilder hê. Die probleem was om 'n verdienste te vind en tog met skilderwerk voort te gaan. Mnr. Gerrit Bakker, wat destyds by 'n Kaapstadse boekhandel werksaam was, het besluit om sy eie boekhandel in Johannesburg te begin en het Meintjes gevra om sy assistent te word. Dit was 'n tydelike uitkoms en vir die eerste keer in sy lewe beland Meintjes in Johannesburg waar hy gou die kunskenners en kunstenaars van die noorde leer ken—Anton Hendriks, Elsa Dziomba, Alexis Preller, Walter Battiss en baie ander. Sommige van hulle het sy vriende geword, veral Preller.

Die ou Gainsborough-galery, destyds in die Lennon-gebou in Pritchardstraat, was in daardie jare die bymekaarkomplek van die *avant garde*. Johannes Meintjes het dié galery bespreek vir sy eerste tentoonstelling in Augustus daardie jaar (1944). Hy het die boekhandel verlaat en na Kaapstad teruggekeer om hom vir sy tentoonstelling voor te berei, vasbeslote om sy bestaan as beroepskunsskilder te regverdig. Sy familie het hierdie waaghalsige besluit ondersteun—blykbaar met die wete dat daar geen keer meer aan hom was nie. Platsak en met sy hele toekoms op die spel, is hy met sy skilderye terug na Johannesburg vir die opening van die tentoonstelling. Hy was toe een-en-twintig.

Die tentoonstelling het groot opspraak verwek en Meintjes feitlik landswye bekendheid besorg. Artikels oor sy werk het in verskeie tydskrifte en blaaie verskyn en honderde belangstellendes het die uitstalling bygewoon. Gideon Horn het in *Die Transvaler* na hom verwys as „'n jong kunstenaar . . . wat hom aan 'n mens openbaar as moontlik die belowendste onder die jongeres. Van die opvallendste kenmerke van sy werk is sy besondere beheer van kleure, sy tegniese vaardigheid, die selfstandigheid van gees wat daaruit spreek . . ."

In *Forward* het Ronald Morris verklaar: „In most of his work there is the poetry, the loneliness and the longing of youth. (His) metier is . . . the vitality of life and the fantasies of the mind and the spirit."

Daar was aanvallende kritiek ook, maar dit het Meintjes verwag. Gelukkig het hy genoeg werke verkoop om byna 'n jaar lank onafhanklik te kon lewe.

Terug in Kaapstad het hy 'n ateljee

Kop van 'n Jong Man, 1945

Jong Vriende, 1944

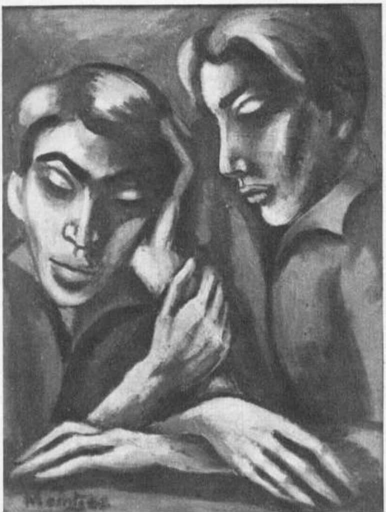

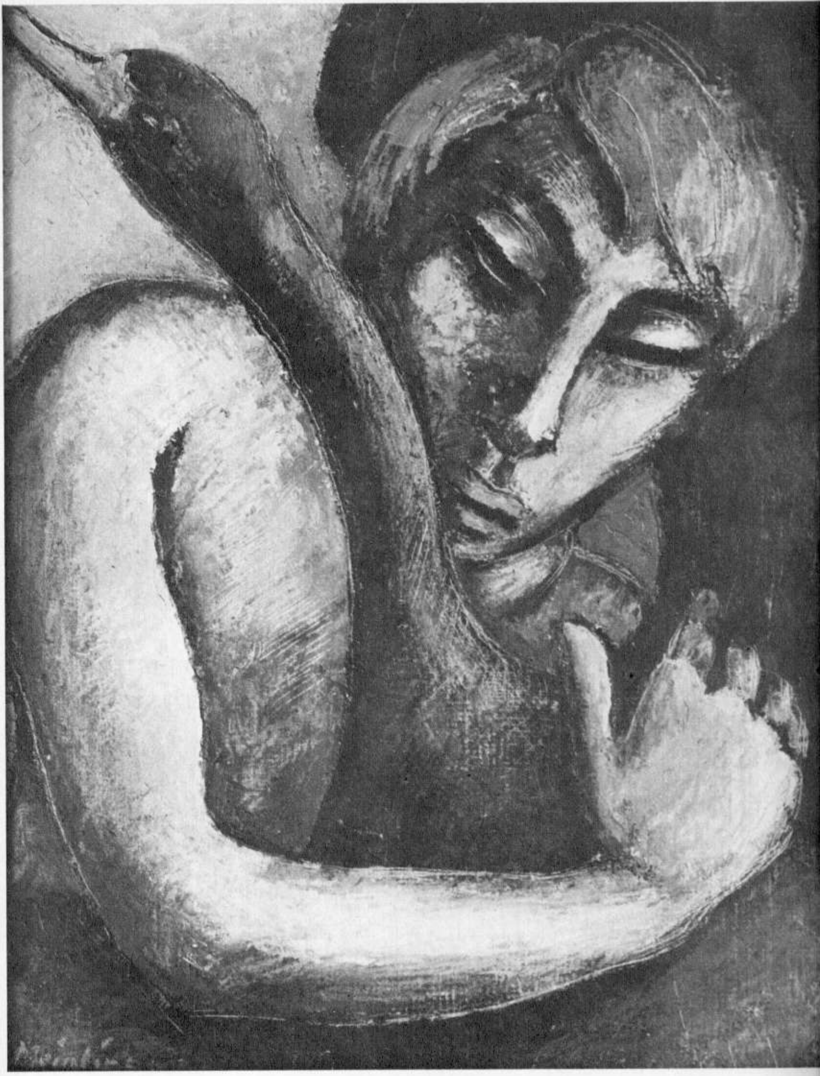

Seun met Voël, 1946